

ЮВІЛЕЇ

ОЛЕКСІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ МОЙБЕНКО: ДО 80-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

Виповнилося 80 років з дня народження та 55 років наукової, науково-організаційної та педагогічної діяльності видатного вченого та організатора науки, визначного спеціаліста в галузі патофізіології серцево-судинної системи, завідувача відділу загальної та молекулярної патофізіології Інституту фізіології ім.О.О. Богомольця НАН України, Президента наукового товариства патофізіологів України, доктора медичних наук, професора, дійсного члена Національної академії наук України, двічі лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, премій НАН України ім. О.О. Богомольця та М.Д. Стражеска - Олексія Олексійовича Мойбенка.

Народився Олексій Олексійович 7 жовтня 1931 р. в родині лікарів у м. Ростові-на-Дону. Після закінчення середньої школи в 1949 р. протягом 4 років навчався в Київському медичному інституті. Після мобілізації до лав Радянської армії був переведений на Військово-медичний факультет Куйбишевського медичного інституту, який закінчив у 1955 р., отримавши диплом з відзнакою та був нагороджений золотою медаллю. З 1956 р. почав працювати лікарем-науковим співробітником відділу патофізіології, а потім - відділу хірургії Інституту клінічної медицини ім. Н.Д. Стражеска.

У 1964 р. захистив кандидатську дисертацію на тему "Гемодинамічні відносини між великим та малим колами кровообігу при гострій артеріальній гіпертензії", в якій було доведено суттєві відмінності в регуляції тонуусу артеріальних судин системи аорти та легеневої артерії, детально описані адренергічні реакції легеневих судин і зміни легеневого кровообігу при гіпертензіях гуморального та нейрогенного походження.

Подальший шлях лікаря-науковця нерозривно пов'язаний з Інститутом фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України. У 1964 р. Олексій Олексійович за конкурсом зарахований на посаду старшого наукового співробітника відділу біофізики кровообігу, а з 1974 р. очолює відділ експериментальної кардіології, який недавно за ініціативою ювіляра отримав нову назву – відділ загальної та молекулярної патофізіології.

Практично вся наукова діяльність О.О. Мойбенка присвячена дослідженням регуляції кровообігу в нормальних і патологічних умовах. Значним внеском в цю актуальну проблему можна вважати детальні дослідження ролі рецепторного поля серця в рефлекторній регуляції кровообігу. Олексію Олексійовичу вперше вдалося довести, що посилення скорочувальної активності серця рефлекторно викликає вазодилатацію периферійного судинного русла. Цей кардіоваскулярний рефлекс готує систему кровообігу до сприйняття підвищеного серцевого викиду та являє собою важливу ланку в регуляторній саморегуляції кровообігу. Згодом було встановлено його унікальну особливість - дуже сильну залежність порівняно з іншими основними рефлексами (насамперед, синокаротидним) від системи оксиду азоту.

Крім того, були досліджені механізми депресорного кардіогенного рефлексу при раптовій зупинці кровообігу в одній із магістральних коронарних артерій (гостра ішемія міокарда) та показано, що цей рефлекс в аферентній ланці зумовлений не метаболічними змінами в серці, а асинергією скорочень міокарда. Результати цього розділу наукової роботи О.О. Мойбенка були оформлені як докторська дисертація та монографія "Кардіогенні рефлекси та їх роль в регуляції кровообігу" (1979 р.)

Іншим важливим і результативним аспектом наукової роботи Олексія Олексійовича слід вважати дослідження механізмів імуногенних порушень діяльності серцево-судинної системи. Було розроблено нову методику імунного (цитотоксичного й анафілактичного) локального ураження серця (імуногенний інфаркт міокарда) та досліджені основні функціональні, біохімічні та морфологічні особливості цієї патології. Визначені головні механізми: ушкодження клітинних мембран з порушенням іонотранспортних процесів і деградацією фосфоліпідного бішару, з активацією ліпоксигеназного та циклооксигеназного шляхів метаболізму арахідонової кислоти та посиленням утворенням лейкотриєнів і простаноїдів. Визначено роль лейкотриєнів у реалізації коронароконстрикторних реакцій і розширенні периферичних, особливо венозних судин, що є головною причиною імуногенного шоку. Вперше доведено можливість корекції такого шоку за допомогою блокаторів ліпоксигеназного та циклооксигеназного шляхів, що, безумовно, важливо з практичної точки зору.

Результатом цього напрямку наукової роботи є дві монографії "Цитотоксичні ураження серця та кардіогенний шок" (1975 р.) та "Імуногенні порушення діяльності серцево-судинної системи" (1992 р.). В останні роки основні зусилля О.О. Мойбенка та його співробітників були спрямовані на визначення механізмів розвитку порушень діяльності серцево-судинної системи при гострій ішемії-реперфузії та інфаркті міокарда. Визначена роль системи оксиду азоту, ліпоксигеназного шляху метаболізму арахідонової кислоти, вільнорадикальних процесів у розвитку порушень структури та функції серця.

Уперше доведено, що дилатація коронарних судин неішемізованих ділянок міокарда є NO-залежною реакцією, описані різноспрямовані зміни основних ферментів: системи оксиду азоту: NO-синтаза та аргінази в ішемізованому серці. В результаті розроблена концепція фазного характеру метаболічних порушень при гострому інфаркті міокарда та визначені шляхи їх корекції. На основі результатів цих досліджень під керівництвом О.О. Мойбенка було створено міжгалузеву групу та проведено комплексні наукові та науково-практичні дослідження: фізіологічні (академік О.О. Мойбенко), фармацевтичні (проф. Н.П. Максютин), фармакологічні (проф. М.А. Мохорт) та клініко-кардіологічні (проф. О.М. Пархоменко), результатом яких було створення кардіопротектора корвітину та впровадження його в промислове виробництво (Борщагівський хім.-фарм. завод). Нині доведена висока ефективність корвітину, який досить широко використовується при лікуванні гострого інфаркту міокарда.

Значним теоретичним здобутком наукової праці академіка останніх років є створення оригінальної концепції ендогенних механізмів кардіопротекції та переважного ураження гальмівних ланок функціональних систем при розвитку різноманітних патологій. Ці погляди узагальнені у великій колективній монографії за його редакції "Эндогенные механизмы кардиопротекции".

В цілому Олексій Олексійович є автором більше ніж 450 публікацій, в тому числі 6 монографій, 8 патентів України та Росії, 2 авторських свідоцтв.

Академік О.О. Мойбенко бере активну участь у підготовці наукових кадрів, серед його учнів 7 докторів і 30 кандидатів наук. З гордістю і вдячністю хочеться відмітити, що він підготував доктора медичних наук і для курорту Трускавець (С.В. Ружилю), надавав і продовжує надавати неоціненну консультативну допомогу докторантам-трускавчанам С.В. Івасівці, І.С. Флюнту, Б.І. Аксентійчуку, І.Л. Поповичу, низці кандидатів наук та здобувачів з числа лікарів курорту та викладачів Дрогобицького педагогічного університету.

Академік О.О. Мойбенко – видатний організатор науки. З 1992 р. Олексій Олексійович – незмінний Президент наукового товариства патофізіологів України, а також член ради Міжнародного товариства патофізіологів, член редколегії "Фізіологічного журналу" (Київ), журналів "Серце та судини", "Патогенез" (Москва), "Українського кардіологічного журналу" (Київ), "Медична гідрологія та реабілітація" (Трускавець). Брав активну участь у роботі ВАК СРСР (1983-1988 рр), ВАК України (1995-1997 рр). Він - організатор чотирьох конгресів і пленумів Українського наукового товариства патофізіологів, двох Всесоюзних симпозіумів "Фізіологія та патофізіологія серця та коронарного кровообігу", член спеціалізованої ради Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України, член бюро відділення молекулярної біології, біохімії, експериментальної та клінічної фізіології НАН України, член Комітету з державних премій з науки та техніки при Кабінеті Міністрів України.

Разом з тим, Олексію Олексійовичу притаманна душевна доброта, простота, доступність, безкорисливість у стосунках з колегами і підлеглими.

З нагоди ювілею щиро вітаємо Олексія Олексійовича і бажаємо йому міцного здоров'я та довгих років творчої наукової праці.

**РЕДКОЛЕГІЯ
АСОЦІАЦІЯ УЧЕНИХ м. ТРУСКАВЦЯ
ДИРЕКЦІЯ ЗАТ "ТРУСКАВЕЦЬКУРОРТ"**